

Izhaja vsaki četrtek
in velja s poštno vred
iz v Mariboru z pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" " " " . fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" " " " . fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

Štv. 35.

V Mariboru 12. decembra 1867.

Tečaj I.

Vabilo.

Novo leto se bliža, „Slovenski Gospodar“ vabi na naročbo. Še ni dolgo, kar je nek tujec po Slovenskem potoval in svoje opazke napisal. Pisal je, da se kmeti „Novičarji“ od daleč poznajo, imajo snažno vredjene hrame, lepa polja, debelo in močno živino, ljudje tudi so veselega cvetočega lica, s kratka vidi se povsodi napredek, med tem ko je pri sosedih poleg, ki časnikov ne berejo, vse narobe, streha luknasta, živina zapuščena, revščina in nadloga gleda v hram in iz hrama: neomika in protinaravno tujstvo jih tlači.

Tako nekako je pisal on pošten tujec popotnik o naših slovenskih krajih. Resen je, da kder dva poleg en druga delata, učenejši z večim vspehom in večo koristjo dela: naravina moč, katero je človeški um človeku v pomoč pokličal izmisliv si stroje (mašine) in opaziv ločbino (kemično) delovanje zemljinih tvarin, pomaga učenejšemu; zadnje mu pove, kako mora zemljo mešati, gnojiti in semena meniti, stroji pa mu delajo brez plače. Naj marljivejša roka tega napredka časovega ne doseže, kamoli še prekosi. Zato „Novičarji“ in oni ki časnike berejo, več glešajo, oni denar, ki ga za časnik dajo, jim povrne ne le obresti ampak še glavnicu mnogoterno, in vse to z naukom.

Ali nisi bral, ljubi brat, da je izvrsten vinorejec, častiti sodelavec „Slovenskega Gospodarja“ na rali zemljišča pridelal 12 reči dvanajst štrtinjakov vina in tega ne z bajami in čarami ampak z umnim obdelovanjem. Uči se tudi ti, in beri marljivo časnike, stopi v vrsto „Novičarjev“ in „Slov. Gospodarjev“. Sedajni čas je drag, potrebe so se pomnožile, davki so narastli, zato se imamo tudi naučiti iz zemljišč več iztlačiti.

Pa še ena reč nas opominja, da se več učimo v djanskem življenju, to je društveno življenje. Tlaka in robota je minola in vsi smo svobodni in imamo nastavne pravice. Kake pravice pa so te? V kratkem da si dačo in vojake po svojih zastopnikih sami naložimo. Kako pa, da si dače in vojakov ne znižamo? me zvedavno prašate. Zato ker se ustavnega življenja premalo vdeležujemo. Neznamo uradnikom dela iz rok vzeti, da bi jih menje bilo, neznamo pripomoči, da bi prišla taka vlada, ktera bi znala z menjšimi troški vladati. Tega se moramo učiti; kakor povsod, tako tudi pri nas, si mora ljudstvo samo pripraviti svobodo seveda po postavnih poti, da je bo vredno. Svobodna ustava se začne v srenji in dokler se postav in svojih pravic sami ne naučimo, hodimo zastoj v uradnijo prašat, kaj je ustavnemu državljanu dovoljeno kaj ne. Uradnik je vladina stranka, in mi smo ljudstvo, to je vladana stranka, ki je s prvo včasih različnih misli. Svoboden in ustaven državljan je le, kdor ve, da je svoboden in pozna svojih pravic in dolžnosti, ki jih tirja in izvršuje. Ustavna, prava ustavna vlada pa je najcenejša, učimo se tedaj tudi dostojanstva ustavnega beroči časnike in pripravljajmo se za politične zборе.

Pomisliti pa še tudi moramo, da je vsa svoboda brez narodnosti le sužnost. Naša narodnost še je v plenicah, dasi je v obče upanje do polne narodnosti naše v boljšem stanu, ker ideja sedajnega časa žene narode k omiki, k spoznanju sorodnosti s sorodnimi rodi, k spoznanju narodnih pravic. Vendar brez naroda v celem se nič ne dovrši niti dopolni, dokler se narod od prvega do zadnjega ne vzbudi in vzdrami. Imamo, postavimo, v uradnih poročilih skoro same uradnike, ki slovenski znajo, a da kmetu ponudijo slovenska pisma, tega ni pričakati, kmet jih mora tirjati znati in to more, če mu znanje dotičnih postav da potreben pogum. Zato so časniki, ki take postave jasni in pa sporočijo, kde se proti ravna. Enako v šolah.

Na dalje, kakor srake lečejo in se gonijo adrese po svetu in pridejo tudi v naše roke, naj podpišemo. S takimi adresami se voditelji političnih strank oborožijo in rečejo: Glejte no, toliko in toliko podpisov govori za me. Ali veste, da mačke v vreči ne kupite, dane podpišete proti samim sebi? Časniki, naši časniki nas v tem tudi podučujejo.

Zato pravimo, gospodarska korist, ustavno dostojanstvo in naroden napredek opominja naročati si časnikov in sicer naših a ne tujih nam sovražnih. Knjige in časnike so merilo omike, naprej hiteči narod slovenski noče zaostati, on hoče pred svetom pokazati, da je zrel postal tujstvo raz sebe stresti, on hoče svoje tuje in želje očitno v časnikih svojih razglašati, da imajo narodni poslanci, ob enem jasno krmilo, da se ne majajo in se ne bodo upali majati se.

V tem namenu in v tem duhu hoče „Slovenski Gospodar“ po svoji moči sodelovati oziraje se na državno korist mile nam Avstrije, na zanimivosti slovanske in slovenske, posebno pa štirskih Slovencev. Vse rodoljube in rodoljubna društva in srenje pa prosimo, da nam pridejo z obilno naročnino in s svojim sodelovanjem krepko v pomoč.

Cena je zgoraj postavljena.

Vredništvo.

A. Kremplj.

(Poskus životopisne črtice.)

(Dalje.)

Da je Kr. mnogo spisal in več rokopisov zapustil, soditi se da iz tega: o priliki, kedar je gospodska pregledovala jegovo zapuščino, rekel je bilštanjske grajščine oskrbnik: toliko rokopisov in spisov nisem našel nikoli pri njenem gospodu. Največ spisov je odnesel g. Ajlec, bivši ondi kaplan v kratkem po Kr. smrti; sedaj ni duha ne sluha o njih. Pri mali nedelji je župnikoval Kr. do 21. grudna 1844. l., ravno na Tomaževo mu je osodna sojenica prerezala nit pozemljskih dni, toliko delavnemu in marljivemu narodnjaku, še v

lepi moški dobi, v 54. letu; želeti bi mu bilo mnogaja leta. Pravi se, da že bolehav poslal je v Ljutomer posla razve drugih potrebnih reči tudi po tobak, pa pošel je zabil prnesti nosno hrano, kar ga je že bolnega nekoliko razkačilo, ter srd pospešil bolezen in smrtno uro. O Kr. pokopu se je čulo toliko vreščanje in cviljenje med ljudstvom, da so pobegnoli morali duhovniki s pokojišča, narod se ni dal od gróba svojega premilega pastirja, modrega učitelja in ljubljenca odpraviti. Na gomili čepi kamenček, kateri so mu postavili trije hvaležni kmeti: Stranjšak, Hraševce, Kreft, kateri so razumeli vredno ga čislati in dostojno ljubiti. Ne bi li teh častnih možakov bilo, naj brže ne bi imel na svoji odeji drugega znamenja, nego pirav križ lesenjak, dokler v bližini zaljšajo

grobove dveh župnikov in dveh dijakov dični spomeniki. Clovek ne bi morgotal, ako bi se Kr. odtod v siromaštvu bil odselil, pa ni tako, zapustil je vinograd naslednikom in štrinjak vina naslednikom ali samo nasledniku. Na mnoga leta, če ne na večno, bi bili zanemarili nehvaležni jegovi prijatelji, znanci in častilci jegov spomin, ako se ne bi bila sprožila blaga misel iz dolžne hvaležnosti jegovemu duhu in spisom, veliko besedo osnovati, da se v nji ponovi vredno spoštovanje in češčenje delavnemu in iskrenemu Slovencu. Ta pomisel je rodila drugo, namreč, da se iz radovoljnih daril in prineskov postavi dično znamenje na prah in kosti blagega trupla, naj kaže ponosno poznim vnukom, da smo umeli ceniti narodnega pisatelja. Namen odborov in tudi mnogih darovnikov je bil krasen oznanilnik jegovega delovanja in skrbi za razkritje davnih slovenskih zgodob, dajati na pokojnikov grob, zato smo po mnogem posvetovanju odločili „zgodovino“ v podobi za tolmačnico Kr. slave; toda od neke strani je hitro nastal krik in vik; to je poganski spomenik, ne dohaja se za krščansko pokojišče itd., in isto se je marljivo trobilo med narodom. Sram bodi tolike mračnjake v devetnajstem stoletju. Kaj pa se na primer dohaja za graško ali beško pokojišče? V rokah imamo posnetek samih alegoričnih spomenikov z beškega grobja, pa nikdor v tem ne vidi kake nespodobnosti, ne isti stožernik Rauscher, stvarnik konkordata, marveč umetnost in slavni spomin na vredna dela. Kaj in kaka pa neki je vpodobljena „zgodovina“ (Klio), da se toliko črti? Ta vam je, predragi Slovenci! prekrasna devica modrica, ktera skrbno in točno zapisuje slavna, poštena, junaška dela, da je hvali in priporočuje na posnem, ter čisla jihove vršnike; graja pa tudi nesprosljivo in brez obzira vsako črno in hudobno delo, bodi si od kogarkoli, bodi si od venčane glave ali od visoke kape, ki v javnosti žive; ne prizanaša in ne sme prizanašati nikomur, zato se imenuje luč resnici, priča časom, oživljanje pameti, učiteljica življenju, oznanjevalka davnosti, iz teh vzrokov ravno ima mnogo sovražnikov med črnovestniki in mračnjaki. Je li zgodovina v podobi toliko gnjusnega in odurnega vida, toliko mrzka pošast ali strašilo, da bi služila v pohujšanje? Nikakor, ona je krasna devica, ovenčana z lovor-vencom, ogrnena v dopetno obleko, v desnici drže pisalo, v levici pa zavitek papira, kamor marljivo črta zgodbe. Kdo razumen bi se mogel na tem spodtikati? Nepristrana sodnica pa je nam krščanom ravno tako potrebna, kakor je bila omikanim Grkom in Rimljanom. Ker pa je Kr. pridno iskal in zapisaval davne zgodbe naših prednikov, zato mu najlepše pristoji spomenik zgodovina. Da se pak ognemo vseh nepotrebnih neprilik in nespametnih ter budalastih ovir, postavimo zunaj posvečenega torišča na Crkevnjaku, kjer je Kr. pisal in potnikom Rusom *) deklamoval pesem „Crkevnjak“, spomenik, kteri bode vekovom glasil slavo pokojnikovo, pa tudi jarno tolmačil, da ni našel milosti na Krempljnovih ostankih oznanjevati slave crkvenega in zgodovinskega pisca in narodnjaka.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske stvari.

o gozdih.

(Konec.)

Ne rekaj: „Saj se haska ne dočakam!“ Tudi jaz ne. Pa vendar sem dva jerbasa želoda in en jerbas kostanjev zasaditi zaukazal. Kar sem ga leta 1865 jeseni zasaditi dal, je nekteri hrastič v boljši zemlji že nad dva čevlja visok. — Sram bi me bilo od temena do pete, ko bi se reklo: Ta kraj, ta gozd je moj; in tako zanemarjen zapuščen! Tudi meni se je reklo: „Vas bo že zdržalo.“ Tako zapravljeniki govoriijo in neumneži ravnaajo, kar pa jaz nočem biti; raje nič imeti, kakor pa zanemarjeno. Res je jako žalostno le enega, da ne rečem toliko malopridnežev v bližinah najti, koji so le v sramoto in škodo vsakemu poštenjaku, ki brez ozira kot neumna živina naj lepša drevesa: hrastova, jesenova, kostanjeva, smrečina, mecesnjeva, brezina itd. pohrustajo, v sredini posekajo, pokradejo, ali jih vence, veje

*) Kuharica Marinka je pripovedala, da sta slavna Rusova rabila svoj moskovski govor, hote ji kaj dopovedati, in prosta ženka ju je umela, in nasprotno.

oklestijo, da potem kumarno rastejo ali še celo posahnejo! — In kdo je temu kriv? Deloma nekteri učeniki, koje take hudobe in pregrehe malo brigajo bodisi vedoma, kar je še hujše spričevalo uboštva za nje, ali pa nevedoma, kar pa jih hmanjost potrduje spet v lastno sramoto. — Deloma pa tudi stariši nič vredni, ki si pred ženo na ramena naložijo, kot so se naučili: „Odkod da kruh pride“; — in tako le revščino pomnožujejo. — Iz dveh jih je po troje, šestero, desetero — in vsak hoče oblečen — še lepo oblečen in sit biti. — Ni ga soli, drv, denarja, kruha, oblačila itd. med tem ko je tega vsega v obilnosti bilo pred poroko: po krčmah, plesih crkvanju, sejmihi itd. se sučejo. Samo v glavi nič prave soli, in v srcu nobene poštenosti ni: Kdor nič ne zna, nič ne velja. Zato še enkrat trdim: „Uči se, od kod kruh pride“; Zakaj le uni bo kruha imel, ki se kaj nauči in v krščanskih čednostih vadi, kakor: delavnosti, pravičnosti, varčnosti, odkritosrčnosti, poštenosti, zmernosti, skrbnosti, pohlevnosti, nedolžnosti, vbogljivosti itd. itd. le taki bo sam kruha imel, in ga zamogel še drugim deliti. Nikoli pa ga nebo imel: pijanec, nemarnjak, postapač, razujzdanec, tat, krivičnež, lažnik, prevzetnež, zapravljenik, tepež itd. itd. in ako ga ima, ga roparsko vživa: Dober kristjan je dober izgledni gospodar; slabi se imena ni vreden. — Sadite toraj vsi skrbno želod, kostanje, hoje, smreke, jesene itd. in varujte se sami ptujega blaga, ob enem pa vsem svojim prepovedujte naj manjše poškodovanje ljudske, ptuje reči; tako sebi čast in vsej bližini veselje narejate, blagostan pa pospešujete. Vi pa kočarji in vincarji, ki nimate drv, ne kradite za božjo voljo, izvolite si kako drevo, ali seženj drv, in s težaškim delom odslužujte, kakor pošteni vašega stanu tako delajo, da si črne vesti ne narejate in hudičem vmaknete, kajti tat je vrag, ki ne gleda na škodo narejeno, marveč na svoj plen, rop, česar nas Bog varuj!

Toliko vam svetuje vaš iskreni prijatelj

Jančar.

Gozdnarstvo.

(Kako dolgo trpi les, ako se poseka o različnem času? — Iz četireh smrek, ktere so bile celo jednako stare in so izrastle oni isti zemlji, in ktere so bile na videz celo jednako zdrave, se so iztesala četiri jednaka brvna in so se celo jednako obtežila. Pri tem se je pokazalo, da je brvno iz onega drevesa, ktero je bilo posekano mesca januarja za 12 procentov menje, ono mesca februarja posekano za 20 pretv. menje in ono mesca marca posekano za 38 pretv. menje nosilo, kakor ono, ktero je bilo posekano mesca decembra.

Dve celo jednaki smreki ste se zakopale v volhko zemljo in ona, ktera je bila posekana mesca februarja je po 8 letih že celo strohnela, ona pa, ktera je posekana bila mesca decembra še je po šestnajsetih letih bila celo trda. Pri dveh kolesih so se celo jednaka bukova platišča napravila in jednako rabila in ona, ktera so bila napravljena iz drevesa, ktero se je posekalo mesca februarja, so se porabila po dveh letih, ona pa, ktera so bile napravljena iz drevesa, ktero se je posekalo mesca decembra so trpela šest let. Kar se tiče luknjičavnosti (porozitete) lesa mesca decembra posekanega voda celo ni mogla premočiti, mesca januarja posekanega, je že premočila, in mesca februarja posekanega še lože in tako naprej. — Tudi drva za kurjavo so naj bolj izdatna ona, ktera se posekajo mesca decembra. Kaj iz vsega tega sledi, ni treba dalje govoriti.

Boj soper zakon, šole in konkordat.

Na cedilo djal.

Branko - Čuš.

Pri sv. Lenartu v slov. goricah je zbrano okrajno zastopništvo, ima se napraviti prošnja do visoke zbornice poslancev na Dunaju: naj „korajžno“ odpravi konkordat, kristjanske šole in crkvene zakonske postave. Neka modra (!) glava *) odpre usta in govori: „Včeraj so tam gori pri sv. Barbari spüvano crkev žegnavali — kakor Vam je znano; —

*) Bil je nekđajni bogoslovec Wabushegg, vulgo Babosek, ki je tako lehkomišljeno in babje govoril soper crkev, ktera ga je zastopnik pisatelj.